

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 35/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämiseksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 2 päivänä joulukuuta 2014 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämiseksi (HE 263/2014 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Jussi Matikkala, oikeusministeriö
- oikeusneuvos Jarmo Littunen, korkein oikeus
- valtiosyyttäjä Leena Metsäpelto, Valtakunnansyyttäjänvirasto

- kihlakunnansyyttäjä Anna-Riikka Ruuth, Itä-Uudenmaan syyttäjänvirasto
- rikosylitarkastaja Sanna Palo, keskusrikolipoliisi
- asianajaja Pekka Ylikoski, Suomen Asianajajaliitto
- professori Kimmo Nuotio.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- sisäministeriö
- Helsingin käräjäoikeus
- Poliisihallitus
- Tulli
- Suomen tuomariliitto ry
- professori Pekka Viljanen.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia yhtenäistämällä rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevia säännöksiä. Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumista koskevassa rangaistussäännöksessä oleva järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmä ehdotetaan siirrettäväksi rangaistuksen koventamisperusteita koskevaan rikoslain säännökseen. Muissa järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevissa säännöksissä viitattaisiin tähän säännökseen. Tämän seurauksena kaikissa rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevissa säännöksissä järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitettaisiin vähintään kolmen henkilön muodostamaa

tietyt ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsenytynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen tuossa määritelmäsäännöksessä mainittuja rikoksia. Yksittäisissä järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevissa säännöksissä olisi tämän lisäksi tarkemmin määritelty niiden soveltamiselta vaadittavat edellytykset.

Järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevissa säännöksissä olisi kysymys rikoksen tekemisestä osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Enää ei siten käytettäisi eräissä säännöksissä nykyään käytettyä ilmaisua rikoksen tekemisestä rikollisryhmän jäsenenä. Lisäksi säännök-

siin on lähinnä niiden yhtenäistämiseksi tehty joitakin tarkistuksia.

Järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevan sääntelyn yhtenäistämässä ei ole pyritty rangaistavuuden alan tai ankaruuden muuttamiseen. Käsitteistön yhtenäistämisestä seuraa

kuitenkin joissakin kohdin pieniä säännösten soveltamisalojen muutoksia. Sääntelyn yhtenäistäminen tehostaa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Yleistä

Rikoslaisissa on kolmenlaisia järjestäytyntä rikollisuutta koskevia säännöksiä. Ensinnäkin rikoksen tekeminen vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytyneen ryhmän jäsenenä on rangaistuksen koventamisperuste (rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohta), jolloin se vaikuttaa rangaistuslajin valintaan ja rangaistuksen mittaamiseen säädetyn rangaistusasteikon puitteissa. Toiseksi järjestäytyntä rikollisuus on otettu huomioon eräiden rikosten törkeiden tekemuotojen kvalifioimisperusteena. Lisäksi rikoslakiin sisältyy erityinen rangaistussäännös järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta (rikoslain 17 luvun 1 a §). Siihen syyllistyy se, joka osallistuu säännöksessä luetelluilla tekotoilla järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan, jossa tavoitteena on tehdä yksi tai useampi säännöksessä tarkoitettu vakava rikos. Lisäksi edellytetään, että tällainen rikos tai sen rangaistava yritys tehdään.

Järjestäytyntä rikollisuutta koskevat säännökset on säädetty viimeisten neljänkymmen vuoden aikana eri yhteyksissä. Sääntely on tämän johdosta muodostunut jossain määrin epäyhtenäiseksi. Sääntelyn ymmärtämisen ja soveltamisen helpottamiseksi hallituksen esityksessä ehdotetaan säännösten yhtenäistämistä. Taustalla on hallitusohjelma ja valtioneuvoston 7.3.2013 antama periaatepäätös järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategiasta.

Lakivaliokunta pitää järjestäytyntä rikollisuutta koskevien säännösten yhtenäistämistä kannatettavana, sillä se on omiaan edistämään säännösten soveltamista ja sovellettavuutta.

Sääntelyn soveltamisen edistäminen on tärkeää, sillä nykyisiä säännöksiä on käytännössä sovellettu varsin vähän. Hallituksen esityksestä myös ilmenee, että poliisin tietojen mukaan järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien ryhmien määrä on Suomessa lisääntynyt viimeisten kymmenen vuoden aikana ja Suomessa arvioidaan toimivan noin 80 järjestäytyntä rikollisryhmää, joissa jäseniä on noin 1 000 (s. 19/I). Lisäksi järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategian mukaan järjestäytyntä rikollisuus on kasvanut monella mittarilla mitaten (s. 6). Rikollisryhmien toiminta on vuosien saatossa myös monialaistunut ja ammattimaistunut sekä verkostoitunut, ja niiden toiminnassa pyritään yhdistämään laillinen ja laitton toiminta (s. 7).

Valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat varsin yleisesti arvioineet, että nyt ehdotetut rikoslain muutokset eivät kuitenkaan helpota säännösten soveltamista. Lisäksi on katsottu, että säännösten sovellettavuutta olisi tullut lisätä esitettyä laaja-alaisemmin ja syvällisemmin.

Lakivaliokunta toteaa, että järjestäytyneiden rikollisryhmien rikosoikeudellinen sääntely on varsin haastavaa. Kyse on eräänlaisesta ryhmärikollisuutta koskevasta sääntelystä, joka on rikosoikeudellisessa järjestelmässä varsin poikkeuksellisesta. Tavallisesti rikoslain rangaistussäännökset koskevat yhtä rikoksentekijää ja se, että rikokseen osallistuu useampi henkilö, otetaan huomioon osallisuutta rikokseen koskevissa säännöksissä. On myös huomattava, että sääntelyn on täytettävä taustalla olevat usein varsin tulkinnanvaraiset kansainväliset ja EU-velvoitteet. Lisäksi järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskeva sääntely sivuaa muun muassa kokoontumis- ja yhdistymisvapautta, mikä mer-

kitsee sitä, että perus- ja ihmisoikeudet on otettava täysimääräisesti huomioon sääntelyä tulkittaessa.

Lakivaliokunta pitää asiantuntijoiden huolta kuitenkin varteenotettavana, minkä vuoksi se pitää välttämättömänä, että uudistuksen toimituutta ja vaikutuksia seurataan tarkoin, ja jos aihetta ilmenee, ryhdytään pikaisesti lisätoimenpiteisiin järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan ja rikosvastuun toteutumisen tehostamiseksi. Valiokunta ehdottaa lausuman hyväksymistä asiasta (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategia pitää sisällään nyt käsiteltävänä olevan uudistuksen lisäksi parikymmentä muuta eri hallinnonaloja koskevaa toimenpidettä, joilla on tarkoitus tehostaa hallitusohjelman mukaisesti järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa. Lakivaliokunta tukee strategiaa ja sen edellyttämää poikkihallinnollista yhteistyötä. Kuluva vaalikauden aikana lakivaliokunta on käsitellyt useita esityksiä, joilla on kytkentä järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategiaan. Näitä ovat muun muassa eräiden vakavien rikosten valmistelun kriminalisointi (LaVM 8/2013 vp — HE 140/2012 vp), anonyymitodistelun mahdollistaminen (LaVM 19/2014 vp — HE 46/2014 vp), todistajansuojelun kehittäminen (LaVL 15/2014 vp — HE 65/2014 vp) ja tietoverkkorikoksia koskevien rikoslain säännösten uudistus (LaVM 29/2014 vp — HE 232/2014 vp). Valiokunta pitää tärkeänä, että strategiaan sisältyviä toimenpiteitä jatketaan sekä niiden toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan.

Järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmä

Järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmä ehdotetaan lisättäväksi rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momenttiin, johon muissa rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevissa säännöksissä viitataan. Näin järjestäytyneellä rikollisryhmällä on jatkossa eri säännöksissä sama sisältö.

Ehdotetun määritelmän mukaan järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan "vähintään kolmen hengen muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikok-

sia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka 11 luvun 10 §:ssä tai 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettuja rikoksia". Tätä läheisesti vastaava määritelmä sisältyy nykyisin rikoslain 17 luvun 1 a §:n erityissäännökseen, josta se tässä yhteydessä poistetaan. Ehdotetun — samoin kuin nykyisenkin — määritelmän taustalla ovat kansainväliset ja EU-velvoitteet.

Järjestäytynyttä rikollisryhmää määritellään ryhmän ajallisen keston, ryhmän jäsenistön ja ryhmän rakenteen perusteella. Kyse on ulkoisten seikkojen perusteella todennettavista kriteereistä. Lisäksi määritelmässä käytetään ilmaisua "yhteenliittymä, joka toimii yhteistuumin". Hallituksen esityksen perusteluissa ei ole käsitelty tarkemmin sitä, mitä "yhteistuumin" tarkoittaa. Lakivaliokunta toteaa, että voimassa olevan määritelmän taustalla olevissa esitöissä yhteistuumaisuutta on lyhyesti kuvattu sillä, että rikollisjärjestönä ei pidetä muodostelmaa, johon kuuluvat henkilöt kyllä tekevät tahoillaan rikoksia, mutta tietämättä toistensa teoista (HE 183/1999 vp, s. 10). Ei voida edellyttää, että jokainen ryhmän jäsen osallistuisi jokaisen yksittäisen rikoksen suunnitteluun tai toteuttamiseen.

Lisäksi määritelmässä käytetään ilmaisua "tehdäkseen rikoksia". Tämä edellyttää ryhmän toiminnan tarkoituksen näyttämistä, ja valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että mahdollisuudet saada näyttöä tästä ovat rajalliset ja että käytännössä näyttönä voidaan esittää lähinnä tietoja ryhmä aiemmista rikoksista ja kulloinkin tutkittavina olevista rikoksista.

Lakivaliokunta toteaa, että rikoslainsäädännössä on merkittävä määrä rangaistussäännöksiä, joihin sisältyy tarkoitustunnusmerkkejä. Tähän nähden tarkoitustunnusmerkin sisällyttämistä järjestäytynyttä rikollisryhmää koskevaan sääntelyyn ei voida pitää poikkeuksellisenä. Tarkoitus tehdä rikoksia on myös seikka, jonka voidaan katsoa olennaisella tavalla luonnehtivan järjestäytynyttä rikollisuutta. Ottaen huomioon, että sääntely perustuu kansainvälisiin ja EU-velvoitteisiin, on myös kansainvälisen yhteistyön kannalta perusteltua, että järjestäytynyt rikollisryhmä ymmärretään Suomessa kysei-

siä velvoitteita vastaavasti. Valiokunta on siten päätyntä puoltamaan tarkoitustunnusmerkin sisällyttämistä määritelmään hallituksen ehdotamalla tavalla. Toisaalta ryhmän tarkoituserien näyttäminen voi yksittäistapauksessa olla vaikeaa ja haasteellisempaa kuin yksilön tarkoituserien näyttäminen. Tämän vuoksi määritelmän toimivuutta ja soveltamista tulee valiokunnan mukaan jatkossa seurata. Jos se osoittautuu jatkossa ongelmalliseksi soveltaa — huolimatta nyt tehdyistä muistakin muutoksista —, on mahdollisuuksia sääntelyn kehittämiseksi aiheellista arvioida uudelleen.

Valiokunta korostaa selvyden vuoksi myös sitä, että ehdotetun säännöksen kannalta merkityksellistä on vain se, toimiiko ryhmä yhteistuumin tehdäkseen määritelmässä tarkoitettuja rikoksia. Tunnusmerkin mukaisen ryhmän toimintatavoitteen ei kuitenkaan tarvitse olla ryhmän ainoa tavoite. Sillä, toimiiko ryhmä muissakin tarkoituksissa ja onko sillä muutakin toimintaa, ei siten ole säännöksen soveltamisen kannalta olennaista merkitystä.

Ryhmän jäsenet ja toimintamuodot voivat ajan kuluessa muuttua. Tämä merkitsee sitä, ettei ryhmän luonnetta voida useinkaan ratkaista tietynä ajankohtana lopullisesti.

Koventamisperuste

Rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että jatkossa koventamisperusteena on rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Muutos jossain määrin laajentaa rangaistavuuden alaa, koska rikoksen tekeminen osana rikollisryhmän toimintaa ei ole enää sidottu siihen, onko henkilöä pidettävä ryhmän jäsenenä vai ei. Lakivaliokunnalla ei ole tähän huomauttamista.

Valiokunta pitää kannatettavana myös sitä, ettei koventamisperusteessa enää nimenomaisesti edellytetä, että rikos on tehty "vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytyneen ryhmän" jäsenenä. Tällaiseen järjestäytymistarkoitukseen on käytännössä liittynyt näyttöongelmia. Toisaalta on huomattava, että korvaava ilmaisu rikoksen tekemisestä osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa edellyttää järjes-

täytyneen rikollisryhmän määritelmän soveltamista ja kyseisessä määritelmässä on edellä selvitetyin tavoin edellytys siitä, että ryhmä toimii yhteistuumin tehdäkseen määritelmässä tarkoitettuja rikoksia. Näin ollen korvaavakin ilmaisu edellyttää tarkoitukseen liittyvän vaatimuksen soveltamista. Sen, että vaatimus liittyy ryhmän toimintaan eikä ryhmän järjestäytymisen alkuperäistarkoitukseen, voidaan kuitenkin arvioida ainakin jossain määrin helpottavan nykyisiä näyttöongelmia.

Määritelmäsäännöksessä järjestäytynyt rikollisryhmä on kytketty rikoksiin, joista on säädetty vähintään neljän vuoden enimmäisrangaistus tai joista on säädetty rikoslain 11 luvun 10 §:ssä tai 15 luvun 9 §:ssä. Tällaista edellytystä ei sen sijaan ole asetettu koventamisperusteessa tarkoitettuna osana ryhmän toimintaa tehdyille yksittäiselle rikokselle. Lakivaliokunta korostaakin, että sovellettaessa koventamisperusteessa käytettyä ilmaisua "osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa" voidaan ottaa huomioon myös muita kuin määritelmässä tarkoitettuja rikoksia. Myös esityksen perusteluista ilmenee, että koventamisperusteen soveltamista ei ole yleisesti rajoitettu yksinomaan määritelmäsäännöksessä tarkoitettuihin rikoksiin (s. 30/II).

Hallituksen esityksen perusteluissa on tarkemmin kuvattu, mitä rikoksen tekemisellä "osana" järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa tarkoitetaan. Esityksen mukaan tähän sisältyy se, että rikos on katsottava ryhmän hyväksymäksi, että se on tehty ryhmän puolesta, hyväksi tai nimissä ja että se on ryhmän toimintakokonaisuuden mukainen (s. 29/I). Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on arvioitu, että esitetyt perustelut tulevat merkittävästi rajoittamaan koventamisperusteen käyttöä käytännössä.

Valiokunnan näkemyksen mukaan esityksen perusteluissa esitetyt, laissa säädetyn tunnusmerkin tulkinnassa hyödynnettävät näkökohdat perustuvat pitkälti järjestäytyntä rikollisuutta koskevan sääntelyn aiempiin esitöihin ja oikeuskäytäntöön. Tähän nähden niiden esiin tuominen esityksen perusteluissa on luontevaa. On kuitenkin syytä korostaa, että mainituille näkökohdille ei tule asettaa liian yksityiskohtaisia ja

pitkälle meneviä vaatimuksia. Esimerkiksi se, että rikos tulee voida katsoa ryhmän hyväksymäksi, ei edellytä nimenomaista julkilausumista tai mitään määrättyä muotoa, vaan arvio tehdään kokonaisuutena tapauksen olosuhteiden perusteella (s. 29/I). Myöskään näkökohdalle siitä, että rikoksen tulee olla ryhmän toimintakokonaisuuden mukainen, ei tule asettaa liian yksityiskohtaisia vaatimuksia. On selvää, että luontevimmin ryhmän rikolliseen toimintakokonaisuuteen kuuluvat määritelmässä tarkoitetut ryhmän tavoitteena olevat rikokset. Toisaalta rikollisryhmän rikolliseen toimintakokonaisuuteen saattaa kuulua muutakin rikollisryhmän toiminnassa tehtävää rikollisuutta, joka selvästi palvelee ryhmän yhteistä toimintatavoitetta. Koventamisperustetta ei kuitenkaan voi käyttää, jos rikoksella ei ole mitään yhteyttä ryhmän toimintakokonaisuuteen (s. 30/II).

Kaiken kaikkiaan lakivaliokunta painottaa, että arvio siitä, onko rikos tehty osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa koventamisperusteella tarkoitetulla tavalla, tulee tehdä kokonaisuutena yksittäisen tapauksen olosuhteiden ja siinä esitetyn selvityksen pohjalta. Tässä arvioinnissa keskeistä merkitystä on perusteltua antaa erityisesti objektiivisesti todennettavissa oleville seikoille.

Törkeiden tekemuotojen kvalifointiperusteet

Eräissä törkeissä tekemuodoissa otetaan ankaroitamisperusteena huomioon se, että rikos tehdään osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Näiden lisäksi on joitakin törkeitä tekemuotoja, jotka perustuvat sille, että rikoksenteijä toimii kyseisen rikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen ryhmän jäsenenä. Hallituksen esityksessä näihin kvalifointiperusteisiin ehdotetaan vähäisiä yhtenäistämiseen tähtäviä tarkistuksia.

Törkeässä dopingrikoksessa, törkeässä huumausainerikoksessa ja törkeässä alkoholirikoksessa kvalifointiperuste on muotoiltu niin, että kyseessä tulee olla kyseisen rikoksen "laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneestä" rikollisryhmästä. Tällaista lisäedellytystä puoltaa etenkin törkeässä huumausainerikoksessa

varsin ankara rangaistusasteikko. Lisäedellytys merkitsee sitä, että sellaisessa tapauksessa, jossa rikollisryhmä on järjestäytynyt, mutta ei erityisesti kyseisen rikoksen laajamittaista tekemistä varten, asianomaista törkeän tekemuodon rangaistussäännöstä ei voida soveltaa. Rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa voidaan kuitenkin ottaa huomioon rangaistuksen koventamisperusteen kautta.

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumista koskeva rikoslain 17 luvun 1 a § perustuu kansainvälisiin ja EU-velvoitteisiin. Se on poikkeuksellinen kriminalisointi, sillä siinä säädetään rangaistavaksi tietyt rikollisryhmän toimintaan osallistumista tarkoittavat teot rikosoikeudellista osallisuusvastuuta laajemmin. Hallituksen esityksessä säännökseen ehdotetaan vain vähäisiä tarkennuksia sekä säännökseen sisältyvän rikollisryhmän määritelmän siirtämistä edellä mainituin tavoin rikoslain 6 luvun 5 §:ään.

Hallituksen esitys merkitsee sitä, että osallistumisrikoksen rangaistavuus edellyttää jatkossakin, että rikollisryhmän toiminnassa tehdään päärikos eli rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu ryhmän toiminnassaan tavoittelema rikos tai sellainen yritys. Esityksessä ratkaisua perustellaan muun muassa perustuslakivaliokunnan asiaan pykälää säädettyä ottamalla kannalla (PeVL 10/2000 vp). Perustuslakivaliokunta on pitänyt asianomaista rajausta merkittävänä arvioitaessa täsmällisyysvaatimuksen toteutumista kyseisessä sääntelyssä, joka menee rikosoikeudessa vakiintuneiden osallisuuskäsitysten ulkopuolelle. Perustuslakivaliokunta on vastikään kiinnittänyt asiaan huomiota terrorismirikoksia koskevan esityksen yhteydessä (HE 18/2014 vp — PeVL 26/2014 vp). Lisäksi edellytystä perustellaan sillä, että järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskeva sääntely sivuaa yhdistys- ja kokoontumisvapautta, kuten myös sillä, että säännöksessä tarkoitetut osallistumisteot ovat ainakin osin nyt tarkoitetun asiayhteyden ulkopuolella varsin tavanomaista toimintaa.

Asiantuntijakuulemisessa päärikosta koskevan edellytyksen säilyttämistä on kuitenkin arvosteltu.

Lakivaliokunta toteaa, että osallistumisrikosta koskevaa rangaistussäännöstä on sovellettu erittäin harvoin. Tämä voi osaltaan johtua päärikosta koskevasta edellytyksestä. Toisaalta säännöksen soveltamista vähentää myös rangaistussäännöksen toissijaisuus eli se, että rangaistussäännös tulee sovellettavaksi vain siinä tapauksessa, että teosta ei säädetä muualla laissa yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta.

Päärikoksen tekemisen edellyttäminen rangaistussäännöksessä perustuu erityisesti rikosoikeudellisiin periaatteisiin. Päärikosta koskevan vaatimuksen poistaminen osallistumisteosta, jossa on kyse avunantoakin etäisemmästä osallistumisesta rikokseen, olisi poikkeuksellista ottaen huomioon, että muutoin osallisuus rikokseen aina edellyttää, että päärikos tai ainakin sen rangaistava yritys tehdään. Toisaalta rikoslain 34 a luvussa säädetyissä terrorismirikoksissa (4 §, 4 a §, 4 b § ja 5 §), jotka vastaavat tekotavoiltaan paljolti rikoslain 17 luvun 1 a §:ssä säädetyjä tekotapoja, tällaista edellytystä ei ole. Taustalla tosin ovat kansainvälisten ja EU-velvoitteiden vaatimukset. Tältä osin terrorismia koskevan sääntelyn tausta eroaakin järjestäytyntä rikollisuutta koskevasta sääntelystä, sillä saadun selvityksen mukaan jälkimmäistä koskevat kansainväliset ja EU-velvoitteet eivät estä tällaista kansallista vaatimusta.

Edellä esitettyä arvioituaan lakivaliokunta on päättänyt puoltamaan hallituksen esittämää ratkaisua, mikä merkitsee myös päärikosta koskevan vaatimuksen säilyttämistä. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että sääntelyn toimivuutta seurataan ja myöhemmin tarvittaessa arvioidaan päärikosta koskevan vaatimuksen asemaa.

Rikoslain 17 luvun 1 a §:ssä säilyy siis perusteiltaan entisen kaltaisena vaatimus rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisestä. Rangaistussäännöksessä on kyse siitä, että henkilö osallistuu pykälän 1 momentissa mainituilla osallistumisteoilla ryhmän toimintaan, jossa tavoitteena on tehdä säännöksessä mainittu rikos tai rikoksia. Osallistumisessa on toisin sanoen

kyse osallistumisesta ryhmän sellaiseen toimintaan, jonka tavoitteena on rikoksen tai rikosten tekeminen, jolloin osallistumisteon ja *tavoitteena* olevan rikoksen tai rikosten välillä on yhteys. Toiminnan tavoitteena olevan rikoksen tai rikosten yksilöitävyydelle ei voida asettaa liian korkeita vaatimuksia. Osallistumisessa ei ole kysymys osallistumisesta yksittäisen rikoksen tekemiseen. On kuitenkin huomattava, ettei nimenomaista yhteyttä osallistumisteon ja rangaistavuuden edellytyksenä olevan, ryhmän toiminnassa *tehtävän yksittäisen rikoksen* tai sen rangaistavan yrityksen välillä ole tarpeen osoittaa (s. 36/II). Osallistumisteko on lähtökohtaisesti aina etäämmällä itse rikoksesta kuin avunanto. Lisäksi valiokunta toteaa, että rangaistussäännöksessä käytetään entiseen tapaan passiivimuotoista verbimuotoilua rikos "tehdään". Kysymykseen tulevat säännöksen edellytykset muutoin täyttävät rikokset, jotka tehdään osana kyseessä olevan rikollisryhmän toimintaa.

Voimaantulo

Laki on hallituksen esityksen mukaan tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Laki on jäljempänä tarkemmin selvitettävällä tavalla sovitettu yhteen rikoslakiin hallituksen esityksessä HE 232/2014 vp ehdotettujen 4.9.2015 voimaan tulevien muutosten kanssa. Tämä on tarpeen ottaa huomioon nyt käsillä olevan lain voimaantulossa.

Yksityiskohtaiset perustelut

Laki rikoslain muuttamisesta

35 luku. Vahingonteosta.

2 §. Törkeä vahingonteko. Lakivaliokunta on vastikään hyväksynyt mietinnön hallituksen esityksestä laiksi rikoslain eräiden tietoverkkorikoksia koskevien säännösten muuttamisesta (HE 232/2014 vp — LaVM 29/2014 vp). Kyseisessä hallituksen esityksessä ehdotetaan, että rikoslain 35 luvun 2 §:n 1 momentin datavahingontekoon liittyvä 2 kohta kumotaan ja sitä koskeva sääntely siirretään törkeää datavahingon-

tekoa koskevaan rikoslain 35 luvun uuteen 3 b §:ään. Samalla momentin rakennetta ehdotetaan muutettavaksi. Lakivaliokunta on ehdottanut kyseisen muutoksen hyväksymistä muuttamattomana. Nyt käsillä oleva 2 §:n 1 momentin 2 kohtaa koskeva muutosehdotus on siten käynyt tarpeettomaksi, minkä vuoksi valiokunta ehdottaa pykälän poistamista. Myös lakiehdotuksen *johtolausetta* tulee tarkistaa.

3 b §. Törkeä datavahingonteko. (Uusi). Hallituksen esityksessä HE 232/2014 vp ehdotetaan uuden törkeää datavahingontekoa koskevan rangaistussäännöksen lisäämistä rikoslain 35 lukuun uudeksi 3 b §:ksi. Lakivaliokunta on ehdottanut lisäyksen hyväksymistä muuttamattomana (LaVM 29/2014 vp). Kyseisen pykälän 1 momentin 2 kohta sisältää kvalifioimisperusteen rikoksen tekemisestä osana 17 luvun 1 a §:n 4 momentissa tarkoitettua järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Koska nyt käsillä olevassa esityksessä järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmä siirretään rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momenttiin, kohtaan sisältyvää viittaussäännöstä on tarpeen muuttaa. Myös lakiehdotuksen *johtolausetta* on tarpeen tarkistaa.

38 luku. Tieto- ja viestintärikoksista

6 §. Törkeä tietoliikenteen häirintä. (Uusi). Edellä mainitussa hallituksen esityksessä HE 232/2014 vp ehdotetaan, että rikoslain 38 luvun 6 §:n 1 momenttiin lisätään uusi 3—6 kohta ja että momentin loppukappaletta muutetaan enimmäisrangaistuksen osalta. Momentin 4 kohtaan sisältyy kvalifioimisperuste rikoksen tekemisestä osana 17 luvun 1 a §:n 4 momentissa tarkoitettua järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Lakivaliokunta on mietinnössään ehdottanut säännöksen hyväksymistä muuttamattomana (LaVM 29/2014 vp). Momentin 4 kohtaan

sisältyvä viittaus on tässä yhteydessä tarpeen tarkistaa koskemaan rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momenttia. Myös lakiehdotuksen *johtolausetta* on tarpeen tarkistaa.

7 b §. Törkeä tietojärjestelmän häirintä. (Uusi). Hallituksen esityksessä HE 232/2014 vp ehdotetaan rikoslain 38 luvun 7 b §:n 1 momenttia muutettavaksi kvalifioimisperusteiden ja enimmäisrangaistuksen osalta. Lakivaliokunta on mietinnössään ehdottanut pykälän hyväksymistä muuttamattomana (LaVM 29/2014 vp). Momentin 4 kohtaa on tarpeen tarkistaa viittamaan rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momenttiin. Myös lakiehdotuksen *johtolausetta* on tarpeen muuttaa.

8 a §. Törkeä tietomurto. Hallituksen esityksessä HE 232/2014 vp ehdotetaan rikoslain 38 luvun 8 a §:ssä säädetyn törkeän tietomurron enimmäisrangaistuksen nostamista kolmeen vuoteen vankeutta. Lakivaliokunta on ehdottanut kyseisen muutoksen hyväksymistä muuttamattomana (LaVM 29/2014 vp). Nyt käsillä olevan 8 a §:ää koskevan ehdotuksen yhteensovittamiseksi mainitun muutoksen kanssa valiokunta ehdottaa pykälän 1 momentin loppukappaleen tarkistamista. Myös lakiehdotuksen *johtolausetta* tulee tarkistaa.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset) ja

että hyväksytään yksi lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus).

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki
rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 5 §, 17 luvun 1 a §, 8 a §:n 2 kohta ja 18 a §:n 1 momentin 4 kohta, 25 luvun 3 a §:n 1 momentin 4 kohta, 35 luvun (poist.) 3 b §:n 1 momentin 2 kohta, 38 luvun 6 §:n 1 momentin 4 kohta, 7 b §:n 1 momentin 4 kohta ja 8 a §:n 1 momentin 1 kohta ja loppukappale, 44 luvun 7 §:n 3 kohta, 46 luvun 8 §:n 3 kohta, 50 luvun 2 §:n 3 kohta ja 4 a §:n 1 momentti sekä 50 a luvun 2 §:n 1 momentin 3 kohta,

sellaisina kuin ne ovat, 6 luvun 5 § laeissa 515/2003 ja 511/2011, 17 luvun 1 a § laeissa 142/2003 ja 511/2011, 17 luvun 8 a §:n 2 kohta ja 18 a §:n 1 momentin 4 kohta sekä 25 luvun 3 a §:n 1 momentin 4 kohta laissa 650/2004, 35 luvun (poist.) 3 b §:n 1 momentin 2 kohta laissa / , 38 luvun 6 §:n 1 momentin 4 kohta laissa / , 7 b §:n 1 momentin 4 kohta laissa / , 8 a §:n 1 momentin 1 kohta ja loppukappale laissa / , 44 luvun 7 §:n 3 kohta laissa 400/2002, 46 luvun 8 §:n 3 kohta laissa 425/2009, 50 luvun 2 §:n 3 kohta laissa 1304/1993 ja 4 a §:n 1 momentti laissa 928/2006 sekä 50 a luvun 2 §:n 1 momentin 3 kohta laissa 641/2009, seuraavasti:

6 luku	35 luku
Rangaistuksen määräämisestä	Vahingonteosta
5 § <i>Koventamisperusteet</i> (Kuten HE)	2 § <i>(Poist.)</i> 3 b § <i>(Uusi)</i> <i>Törkeä datavahingonteko</i>
17 luku	Jos datavahingonteossa
Rikoksista yleistä järjestystä vastaan	----- 2) rikos tehdään osana 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa, -----
1 a, 8 a ja 18 a, § (Kuten HE)	ja datavahingonteko on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtäjä on tuomittava törkeästä datavahingonteosta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi. -----
25 luku	
Vapauteen kohdistuvista rikoksista	
3 a § (Kuten HE)	

38 luku

Tieto- ja viestintärikoksista

6 § (Uusi)

Törkeä tietoliikenteen häirintä

Jos tietoliikenteen häirinnässä

4) rikos tehdään osana 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa,

ja tietoliikenteen häirintä on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä tietoliikenteen häirinnästä* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi.

7 b § (Uusi)

Törkeä tietojärjestelmän häirintä

Jos tietojärjestelmän häirinnässä

4) rikos tehdään osana 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa tai

ja tietojärjestelmän häirintä on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä tietojärjestelmän häirinnästä* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi.

8 a §

Törkeä tietomurto

Jos tietomurto tehdään
(1 kohta kuten HE)

ja tietomurto on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä tietomurrosta* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

44 luku

Terveyttä ja turvallisuutta vaarantavista rikoksista

7 §

(Kuten HE)

46 luku

Maahantuontiin ja maastavientiin liittyvät rikokset

8 §

(Kuten HE)

50 luku

Huumausainerikoksista

2 ja 4 a §

(Kuten HE)

50 a luku

Alkoholirikoksista

2 §

(Kuten HE)

Voimaantulosäännös

(Kuten HE)

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa yhtenäistettyjen järjestäytyneen rikollisuutta koskevien rikoslain säännösten soveltamista ja toimivuutta, ja jos aihetta ilmenee, ryhtyy pikaisesti toimenpiteisiin järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan ja rikosvastuun toteutumisen tehostamiseksi.

nösten soveltamista ja toimivuutta, ja jos aihetta ilmenee, ryhtyy pikaisesti toimenpiteisiin järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan ja rikosvastuun toteutumisen tehostamiseksi.

Helsingissä 5 päivänä maaliskuuta 2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Anne Holmlund /kok	Jaana Pelkonen /kok
vpj.	Stefan Wallin /r	Kristiina Salonen /sd
jäs.	James Hirvisaari /ml1	Jani Toivola /vihr
	Arja Juvonen /ps	Kari Tolvanen /kok
	Suna Kymäläinen /sd	Kaj Turunen /ps
	Johanna Ojala-Niemelä /sd	Peter Östman /kd.
	Aino-Kaisa Pekonen /vas	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila.